

CLEMENTINA ARDERIU

ÉS A DIR

PREMI DE POESIA ÓSSA MENOR
1958

Pròleg de
JOAN FUSTER

*Els llibres
de l'Óssa Menor*
n.º 38

BARCELONA
1959

J. PEDREIRA, editor
Els llibres de l'Óssa Menor

Albert MANENT
Josep PEDREIRA
Joan TEIXIDOR

REDACTORS

Equin

CLEMENTINA ARDERIU

ÉS A DIR

PREMI DE POESIA ÓSSA MENOR
1958

Un jurat format per
Tomàs Garcés, Josep Janés i Olivé
Nestor Luján, Josep Pedreira
i Joan Teixidor
atorgaren a aquest llibre
l'esmentat premi.

Pròleg de
JOAN FUSTER

Óssa Menor
1959

L'edició d'aquest llibre de
CLEMENTINA ARDERIU

ÉS A DIR

Premi de Poesia Óssa Menor
1958

amb un frontispici i un dibuix fora de text de
Francesc Espriu,

consta de
25 exemplars en paper de fil,
i 400 exs. en paper d'edició.

Ex. n.º

O. M. Depósito Legal: B. 5279-1959
SIMPAR, S. A. - BARCELONA

P Ò R T I C

SEMPRE he cregut que cada escriptor — cada poeta, sobretot — no escriu sinó una obra, una sola obra, en la seva vida: els llibres que va publicant en són només capítols esparsos, fragments, tan diversos como es vulgui, però al capdavall convergits en alta o en subterrània unitat. Certament, en una majoria de casos, l'aparença diversa que hi ofereixen els temes o els esforços de l'estil, pot enterbolir una mica la identificació de les constàncies irreductibles. En d'altres, tanmateix, això se'ns revela d'una manera diàfana: l'obra tota del poeta sembla regida, des d'un principi, pel mateix impuls inalterat, fins i tot per un hàbit d'expressió fix, i ni tan sols en la seva superfície o en les seves anècdotes no s'escampa massa definidament; diríeu que els seus llibres són intercanviables i, en realitat, si no fos perquè una o altra referència autobiogràfica els imposa una successió determinada, ho serien. Entre nosaltres, la poesia de Clementina Arderiu és d'aquestes que ja neixen completes i que mantenen evident l'íntima consistència de llur entitat. D'ençà de Cançons i elegies (1916), la seva

veu ha perseverat en allò que tenia ja de més essencial, i àdhuc en allò que no ho era tant.

Fidelitat trobaré sempre
al meu mateix cantar...

I l'ha trobada en ella mateixa. És a dir, ve a unir-se als llibres anteriors de Clementina Arderiu com una prolongació tota natural: els continua. No n'esperi el lector res que no sigui, precisament, una represa feliç, a vegades una reiteració gloriosa. Hi ha, és clar, molta vida passada entre aquest llibre i els que l'han precedit:

Ara que ja de tanta cosa torno...

Hi ha, en efecte, la daurada plenitud dels anys, demorant-se darrera cada mot. La Clementina Arderiu de És a dir és ja una dona de records, «absorta, amb la veu i amb el riure que s'aturen». Però en el fons, segueix essent, ella, i ella en la seva poesia, la mateixa de Cançons i elegies, de L'alta llibertat, de Cant i paraules, de Sempre i ara. Poemes com «Cançó», «Ciutadana sóc» o «Cançó d'abril», podien haver figurat en qualsevol d'aquests reculls, amb tanta exactitud i tanta gràcia com en És a dir. I quan és la indefugible consciència de la maduresa — del «fang massa vell» del propi cos — que advé

*al cant de Clementina, encara hi apareix vibrada
per un subtil estremiment illusionat, per una exal-
tació decidida:*

L'esperança encara dansa
al voltant del meu amor...

Cabell blanc sigui en la dansa;
aliret i cant d'ocell.
Galta pàl·lida mostrant-se —
fes-la roja tu, esperança.
I per sempre dansa, dansa.

*«L'esperança encara dansa». Tota la poesia de
Clementina Arderiu, en el que té de radical, d'ar-
rel viva, se'ns ha mostrat sempre regida per l'espe-
rança: sentida i gaudida, o, algun cop, només de-
manada —esperança esperada, esperança al cap i a
la fi. Solament el parèntesi de «Sentiment de la
guerra», en Sempre i ara, quan la vida es reflec-
teix amb la cara de la por i de la sang malbara-
tada, oculta, per un moment, aquella deu llumi-
nosa. Per un moment: després, en «Sentiment de
l'exili», s'hi desvela de nou.*

T'he ben perduda!
Per sempre? No.
Em veig un dia

de gran claror,
per l'ampla costa
dels pins pujant.
la que jo veia
de casa estant...

I en És a dir rebrota amb una intensitat impensada. «Espero». «Puc esperar». «L'esperança encara dansa»... I esperança, ¿de què? Potser esperança simplement, sense un objecte massa definit, sense objecte i tot, si puc dir-ho així. Esperança que es basta a ella mateixa, en tant que suposa, ben mirat, un pur moviment de confiança. I en darrer terme, si alguna novetat hi apreciem, és la joiosa sorpresa del poeta, de la poetessa, en trobar-se encara esperançada. Encara: en certs poemes de És a dir. aquest adverbí sembla dringar victoriosament, contra els anys i els treballs de la vida. Ell barra el pas a la melangia i a l'angoixa.

Potser no podia ésser d'una altra manera. El món poètic de Clementina Arderiu és un petit món construït amb costums de mera delícia, inescotables, afortunats: és, demés, un món en el qual tot, la natura, els fets, els afectes, la memòria té un consentiment de cosa domèstica, sòlida i repetida. En ella, per tant, l'esperança no havia d'ésser una ànsia inquieta sinó la seguretat de saber que

tot s'acompleix com era previst. Aquell «Despertar» que llegireu en aquest llibre

Tu sents el mot, tu la primera,
quan qui m'estima
com a bon dia,
amb el meu nom, el meu, diu «Tina»..

n'és un exemple. I quan en aquest àmbit sortós i clausurat la mort obre una escletxa, no per això es trenca la pau ni s'interromp el somriure.

Us deixaré — adéu, adéu —
cansada...

Perquè, tot comptat i debatut, la mort, per a Clementina Arderiu, també és matèria d'esperança. Diu, lacònicament, al final de «Us deixaré»:

Espero.

I l'esperança, aci, es fa virtut teologal.

Crec que, si més no per aquesta estructura interior, la poesia de Clementina Arderiu havia d'ésser això que és: una dolça insistència i una paraula irisada. És a dir se situa, així, ans que com una culminació, com una jornada més, prosseguida sobre les altres, aconseguida igualment, i ja oberta

a l'altra que vindrà. Si cercàvem entre els comentaristes de la poesia catalana del segle xx els elogis i les definicions que han escrit sobre Clementina, trobaríem que, per una mica d'agudeses que hi hagin posat, llurs constatacions continuen essent vàlides avui mateix, començant per les de Joaquim Folguera. Per a dir allò que havia dir — que sempre havia de dir —, Clementina Arderiu no ha necessitat canviar la manera de dir-ho. «Deixo fer el vers...» El seu vers sembla un miracle més d'aquell fervor plàcid de la seva esperança.

...Com enduta
per entre mots que em són donats i roden.

Jo no sé si algú ha observat ja que la poesia de Clementina és, entre totes les que té la Catalunya actual, la que és més cant. Crec que val la pena de subratllar-ho. I també això era lògic. El que, per entendre'ns, en diem forma neix, en ella, de la profunda, tendra exaltació vital en què aquesta poesia, com a experiència, s'origina. ¿I com no hauria d'ésser, doncs, sinó sola, pulcra i delicada melodia?

JOAN FUSTER

DANSA ÚLTIMA

U N dia, volent o no,
serem a l'altre ribatge.
¿Ens hi hauran portat, Senyor,
per un camí perdedor
tot entenebrit de por,
en ordre del teu missatge?
¿Desesma tindrem llanguent
i la passa fóra cauta?
Només sé que en pensament
veïnejo un cor content
— al viatge indiferent —
menat com per una flauta.

Que si em perdo per a mi,
no em sabria dir perduda
si del perdre'm se'n nodrí
— enamorada de mi! —
aquella part de diví

que en el fons es fa tossuda
i rebutja tot el món...
Música per a la dansa
dels qui són i ja no són.
Passarem per qui sap on,
sentirem que el cor es fon
amb la dansa que no cansa.

NOCES D'EULALIA

HA vingut un Príncep al meu roserar.
(*Ara sóc posada en joc d'aventura.*)

La més bella rosa li hauré de donar,
(*Penjarelles verdes d'un verd que no dura*)

aquella tan fina de tan bell mirar;
(*m'esperancen tota i em volen segura.*)

d'aquella jo deia: Feliç qui l'haurà.
(*Música doneu-me, tota melodia!*)

Si ha vingut un Príncep, bé la hi he de dar.
(*¿De paraules vagues m'acontentaria?*)

Rosa, rosa, rosa, ¿te n'hi vols anar?
(*Aprenc nova vida i en el risc faig via.*)

En ser que ell arriba, li allarga la mà.
(*Jo també vindria i em fóra alegria.*)

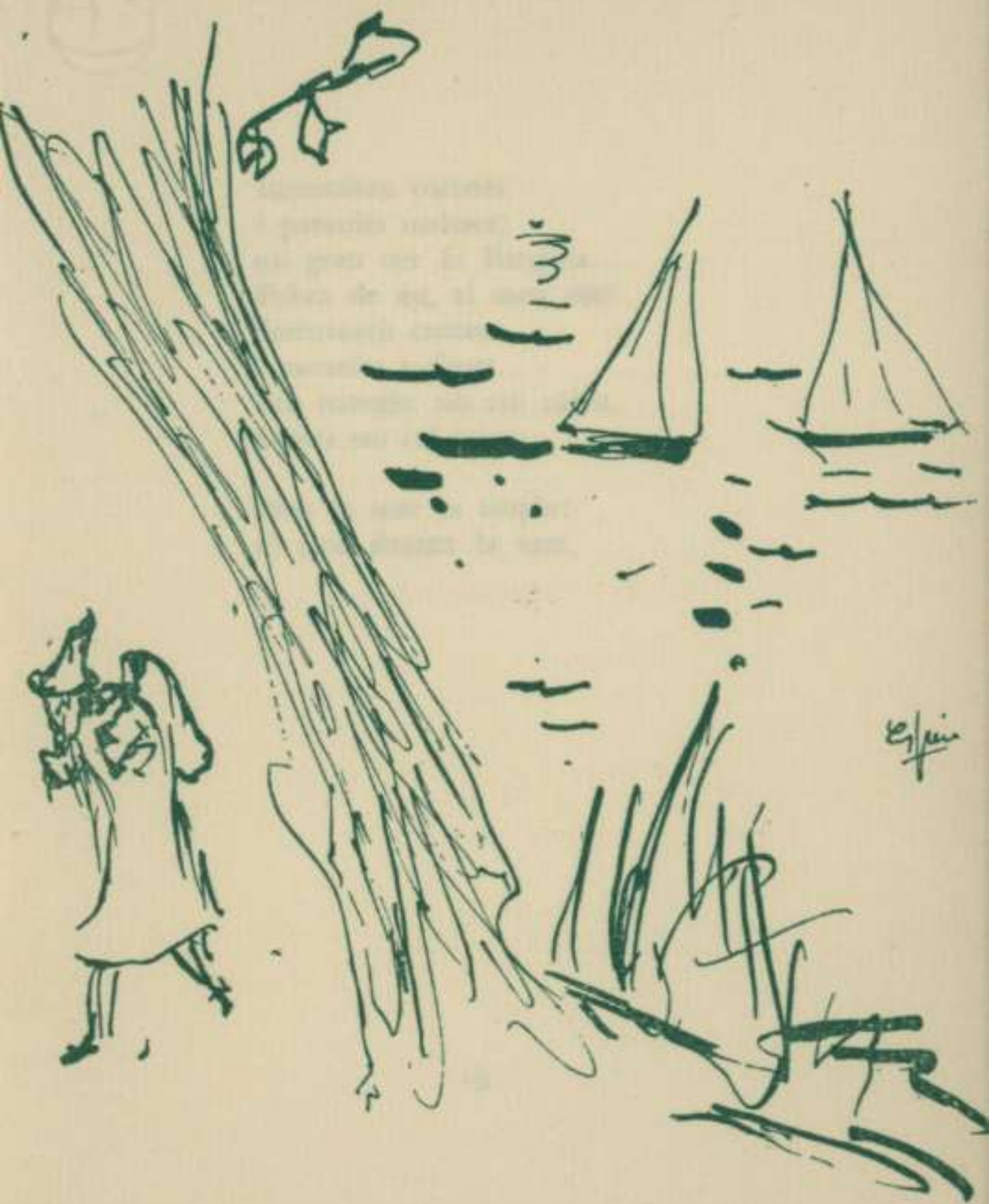
SIRENES

EN un cel ventejat,
els averanys s'imposen;
tenen les flors un toc
estrident de color;
i ve l'home del sac
pel camí solitari.

Però la mar em resta:
al meu davant la mar.

Ai alades sirenes
— qui us ha vist i no ho creu! —
arterament voldrien
anihilar el meu somni;
a la terra i a l'aigua
llur cant és ple d'horror.

Però la mar em resta:
al meu davant la mar.

Intentaven corones
i paraules meloses;
un gran cor hi llanguia...
Pobra de mi, el meu cor!
Intentaven corones
i paraules meloses...
Per navegar no em calen,
només em cal amor.

Però la mar és ampla:
al meu davant la mar.

EM TEMPTEN...

Em tempten, sí, i jo voldria dir-les:
defugiré volutes enganyoses
i sortiran paraules que obsedeixen
com si florissin noves, impollutes.
Ignorarem per quina via avancen,
no contra, sinó cap aquella boca
que riu i dóna llum tan besadora...
Medita: per un mot sense fortuna,
podria esbarriar la tarda blanca.

US DEIXARÉ...

U s deixaré — adéu, adéu —
cansada.

¿Els versos meus on aniran?

¿Quin llavi

dirà mai més aquell amor
intacte?

Amor, amor, més estimat

que dòcil,

m'has fatigat — adéu, adéu.

Espero.

NOVA LLETRA AL CANT DELS OCELLS

TOTHOM es desvetllà
en veure clarejar
la nit com una aurora.
El sol girà camí,
la lluna resplendí;
fa un aire que enamora.

Els ocellets també
ja saben qui naixé
al fons de l'establia,
i canten dolçament
seguint el bressament
de la Verge Maria.

Omplint la quietud,
l'alosa i el cucut
alternen les passades;

el tord d'alegre vol
s'acosta al rossinyol
per acordar tonades.

La merla, la perdiu,
el passerell joliu
i el gaig també s'hi posen;
fora d'un cant tan bell
no resta cap ocell:
fins els més xics hi gosen.

«Jesús, Nostre Senyor,
sou joia i sou claror
en la nit fastuosa»,
els ocells van dient,
seguint en pensament
la Mare gloriosa.

RAMS

PRIMAVERA nova, nova
en els rams mullats. Potser
fas saltar la nostra calma
quan som gent entre la gent.

Passió: d'aquest diumenge,
la figuera ens obsedeix;
l'ase ens dóna la manera
d'intentar ser pacients.

I Jesús per entre palmes
veu que el poble trairà...
El cap alt i el cor tristíssim,
va expandint la seva pau.

CANÇÓ

TINTADA de verd,
 primavera!
La rosa ja és
 en presència;
la rosa ja és,
 meravella!,
esquinça la son
 i batega;
només cal un nom
 per bandera.

ARA

A RA que ja de tanta cosa torno...
No em pregunteu, que no sabria dir-vos
per quina brida m'he sentit lligada.
El cor encara vol tornar a gronxar-se
desbocat a les barques de la fira;
i dic que sí, que en mi tot clama d'esma
cap aquella petita esbojarrada.
...I ja no sóc sinó una dona absorta,
amb la veu i amb el riure que s'aturen.

LA MORT

L'ESTUPOR serà quan, justa,
doni el toc
i la nostra sang, alegre,
pari el joc.
I Déu sap per quin nou dia
volaré.
¿Et veuré rosat d'aurora,
món darrer?
Vine amb mi, l'amic de sempre:
sense tu,
no podria volar gaire
ni segur.
Començar, ai! ara em fóra
torbador...
Un poema que s'acaba
no fa por.

LA FULLA

*Variació sobre un tema de
Josep Carner.*

U NA fulla, la fulla:
me l'ha portada el vent
contra el meu transparent.
¿Com un símbol de lluita?
Ai, quina ombra que hi fa!
No la puc apartar.

Alta mar dins la cambra.
L'alleluia del mar
ara pren un to rar:
percutir-me intentava...
Jo em donava, i la por
no obeïa el timó.

La paraula dringava
finament, com un or,
s'installava en el cor:
confiança volia;
navegar com ahir!
¿Navegar per morir?

Una fulla, la fulla:
me l'ha portada el vent
contra el meu pensament.
¿És per lluita o per joia?
Ai, quina ombra que hi fa!
No la puc oblidar.

TOCA EL MEU CANT...

TOCA el meu cant amb una flor
i ens trobarem a l'ombra verda:
serà per tu, serà per mi
l'haver saltat com la gasela;
la primavera sentirà
que també ploren les estrelles.

De la collita de tants anys,
se'ns han trencat totes les gerres:
no tenim res, sinó la flor
que em torça el cant i me'l governa;
però no temis, que després
ens trobarem a l'ombra verda.

ERA ALESHORES

E RA aleshores,
en la infantesa
—la lletra, el joc.
Sovint jo queia
en malaltia
tota ombradissa.
El pare, oh pare!
perfuma amb gínjols
l'aire dolent.
Jo vagarejo.
Tota la cambra
com una plaça
al davant meu.
I salto, corro
—totes les nenes
m'estan mirant.
D'un salt m'enlairo,

no toco terra
— les nenes obren
uns ulls rodons.
Vinclada danso:
quina delícia,
no peso gens!

El somni torna
de tard en tard
— les nenes ara
són gent abstreta.
M'enlairo sola,
ningú em coneix;
rengleres d'arbres
em fan costat.
Al fons del somni
sempre en la dansa
uns ulls em miren:
puc esperar.

CIUTADANA SÓC...

CIUTADANA sóc de nit
 més que de dia.
La ciutat és per a mi,
amb ningú l'he de partir
—l'ànima em guia.
I no temo què serà
si la llebre va a caçar.

Amb la lluna jugo a fet
entre les cases;
anuncien les parets
plomes, films i coloretts
com bales rases.
Quan la llebre passarà,
no sabrà on és que va.

Per la nit plena de llum
deixeu-me sola.

Escenari tot a punt;
dansari fa un salt amunt,
direm que vola.
Quan la llebre mirarà,
tota s'esbalairà.

PER NO CAURE...

PER no caure mai més
—i és avui que jo queia;
la caiguda pensable
ja vindrà certament —
em cal fer, més que passos,
intents.

Un designi de vol
per damunt de la terra,
un esquinç de rialla
en els llavis, i el cos
planejant com per l'aire
mai clos.

Per no caure mai més
poso el cor en reserva

—pobre cor massa tendre
dins un fang massa vell! —
en campana de vidre
tot ell.

LA NAU QUE PASSA...

La nau que passa fora port,
com se m'emporta el cor! El cor.
Mentre aquest vent que empeny i crida
no diu adéu, sinó més vida.
Més vida duta com abans,
que no vull perdre els consonants.
Forcin la porta les recances,
vent de la mar que sempre danses;
i deixa anar la nau llisquent
enllà d'enllà del pensament.
La miro lluny talment com una
punta de lluna.

Perquè l'amor encara hi és,
mai no decau, vol sempre més.

DE SOBTE

EN la vasta amplitud de quan parlàvem
només per dir paraules oloroses;
amb l'alegria de sentir polides
les dites velles en les boques noves:
feu-me enllà dels negats, dels qui no senten
passar la pura revolada roja
i Déu bronzir dins la canya arrelada,
quan diu, qui en sap, una esperança folla.
Si us sembla mai que m'he perdut, cerqueu-me
lluny dels capvespres, pels vials d'aurora
on l'alosa es deleix i l'aire infanta
la brevíssima força que esperona
i que fa que jo salti com enduta
per entre mots que em són donats i roden.

CANÇÓ D'ABRIL

Hi tornarem al sol-solet!
Tira el braser per la finestra,
llença la capa i el barret!
Que vingui el sol com una festa
i ja no vull sentir més fred.
Oh, quin aïret!
Ja les paraules prenen ales
i no cal dir-les sota veu,
que en pensament tinc mar i cales
i cama nua fins al peu.
Adéu, mimoses i nadales:
clavells veureu.
Fugi l'hivern, fugi la por.
¿Morir? Quan no s'arrisca gaire.
Hem de sortir d'aquest racó
— deixem-hi el pec i el rondinaire:

sortim a l'aire germinal
amb ulls d'infant, que miren alt.

L'ESPERANÇA ENCARA...

L'ESPERANÇA encara dansa
al voltant del meu amor,
gira, tomba; quan s'atansa,
no hi val ombra ni recança.
Fina daga, doloret,
fes-te enllà i el coll avança:
no te'n riguis, que l'amor
posa flors a la balança.
Cabell blanc sigui en la dansa;
aliret i cant d'ocell.
Galta pàl·lida mostrant-se —
fes-la roja tu, esperança.
I per sempre dansa, dansa.

DESPERTAR

LES fines palles dels meus somnis
l'alba s'emporta;
les prenc, les deixo, no sé encara
ni destriar-les.
El món comença amb cada aurora
— palles i palles —
fins que una grana ja germina
i el xoc et tomba.
¿Ànima sóc? El cor a penes
voldria moure's;
no sap on és i de sentir-se
té la peresa.
Ànima, vine! Tu em despertes
tan a la vora
d'aquesta vida que ja fimbria
— l'alè es trasmuda.

Tu sents el mot, tu la primera,
quan qui m'estima
com a bon dia,
amb el meu nom, el meu, diu «Tina».

ARBRES

Sóc amb vosaltres, arbres folls en la nit,
sento que el vent us té desperts i us força.
Jo també vetllo, perquè em puny el delit
d'interrogar en aquest concert ferotge.
Trona i llampega. Mare meva del cel,
quina cortina d'aigua viva tan fosca!
El vers comença, fa un caminar rebel,
torça i retorça, que vol eixir al defora.
Els arbres baten i jo estic a aixopluc.
Van les preguntes cap al dia amb les hores.
Deixo fer el vers, ja no sé què més puc
sinó escoltar que el temperi redobla.

Demà, rentats i amb les fulles lluent,
— passat el vers per un sedàs d'aurora —
podrem reprendre els colloquis ardents,
arbres gentils d'escabellades tofes.

NO CALIA

L'HE collida tristament,
la recança que flotava;
l'he posada a sotavent,
que l'eixugui el sol ixent.
Cerco una altra quietud
on revingui l'esperança,
que no veig el meu llagut
en raó de ser perdut.
Ai, amor, que si tu vols
navegar podrem encara.
Mira el cel creuat per vols
d'alegries i de dols!
L'he collida avarament,
ma recança, i l'he oblidada...

Abraçada estretament
sóc amb tu, l'amor vivent;
l'hora riu i l'ona és llarga.
I en el fons del pensament,
com més tinc, més dono al vent.

SALTIMBANQUI

No diré qui vols ser tu.
Ara saltes ara balles;
amb el ritme i les sonalles
vas bombant el tòrax nu.
Riu la gent.

Les acaballes
seran tristes per a algú:
amb l'adéu de les rialles,
quan no restarà ningú,
sortiran totes les falles.
Pobra cara, quan ja calles!
—teva o meva, tot és u.

DE MATINADA

DE matinada i sense son
¿qui truca als vidres?
Avui, i com!
ens donen l'aigua
talment per tota
la set del món.
El vent, a rauxes
de tabalot,
me l'encamina
d'ací d'allà,
amb fúria, contra
no re i contra tot.
Quina cortina
que ondula i es torç!
Com pica i regolfa!
Fa basarda i por.
Ningú sota l'aigua.
Però, al fons del pont,
una ombra rosada
que avança i es mou.

Oh Déu! és un home
sense un gra de pols,
sense un fil de roba,
que corre i compon
la cursa i els braços
en ritmes d'esport.
Si el cel que desbota
el mira amb amor,
¿què hi diré que valgui,
jo, l'aixoplugada?
¿És savi, és foll?

TORNO DEL MAR

TORNO del mar com una clofa obscura
— ¿si fossim només això? —

Deixo a la riba tot el que em té cura
i m'avaró tota jo.
¿És d'alegria en batibull d'angoixa,
a l'ordre ancestral rebel,
que m'evadeixo? ¿O que la terra broixa
m'escup i no tinc arrel?
O bé... i què: ¿que he exhaurit la història
i sento que em falla el pas?
No m'abelléix una petita glòria
— si cantes o cantaràs.
Només el mar sempre impensat voldria
— encara vull — mar tan nou,
mar tan vell! Faci el cor la seva tria,
els ulls no diuen mai prou.
I quan l'onada em rebot a la cara
i la rialla fa un ai,
s'arca el llagut i vela i botavara
cauen en un salt com mai.

Brusc, el timó varia i ve la costa:
tortura que entra de ple,
brava i feréstega: com un mal hoste
fascina i no deixa re;
només colors i espesseïdes formes,
murs de burell i d'argent,
chors d'alleluies sense veu ni normes,
dèries de l'aigua i del vent.

Torno del mar, com una clofa obscura
a la pura ventura.

CAL CEDIR

JOVENTUT estalonada,
bé cal que respiris fort!
Per la gola eixarreïda
tu voldries beure a doll
al cantiret de la lluna,
que traspua els teus records.

Joventut estalonada
pels dies i per les nits,
correràs per les senderes
fins que et faci mal el pit;
mirallets de caçar aloses
cridaran el teu desig.

Joventut estalonada,
ja el cap va dient que no
i el cor encara s'exalta
en les fugues i en l'amor.
Mentre el cor i el cap s'expliquen,
tu, callada, has pres el vol.

INDEX

<i>Dansa última</i>	15
<i>Noces d'Eulàlia</i>	17
<i>Sirenes</i>	18
<i>Em tempten</i>	20
<i>Us deixaré</i>	21
<i>Nova lletra al Cant dels Ocells</i>	22
<i>Rams...</i>	24
<i>Cançó...</i>	25
<i>Ara</i>	26
<i>La mort</i>	27
<i>La fulla</i>	28
<i>Toca el meu cant</i>	30
<i>Era aleshores</i>	31
<i>Ciutadana sóc</i>	33
<i>Per no caure</i>	35
<i>La nau que passa</i>	37
<i>De sobte...</i>	38
<i>Cançó d'abril</i>	39
<i>L'esperança encara...</i>	41
<i>Despertar...</i>	42
<i>Arbres...</i>	44
<i>No calia..</i>	46
<i>Salimbanqui...</i>	48
<i>De matinada.</i>	49
<i>Torno del mar</i>	51
<i>Cal cedir...</i>	53

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001568348

Biblioteca
de Catalunya

Adq. D-IEC-BRA0

CR. 1001568348

Top.

RCA-8
2367

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

BC 27

